

Megjelenik
minden hó 1-én és 15-én.

Előfizetési ár
Egész évre 6 frt o. é.
Félévre . 3 " " "

A közlemények és előfizetések bérmentese küldendőik.

Szakhirdetések
egy petít hasábsora 6 krral számítottatik.

HASONSZENVI KÖZLÖNY.

Alapos ismereteket terjesztő orvosi lap a homöopathiáról.

Szerkesztő-tulajdonos: **Horner István**, a gyöngyösi közkórház igazgató-főorvosa.

TARTALMA: Kórházi Typhus Gyöngyösön. -- Bönninghausen aphorismaiból Dr. Dudits Miklóstól. -- Észleletek a gyöngyösi közkórházban 1863-ik év első felében orvosolt betegekről (folytatás.) -- Megmérgezési eset körösbogárral Szalzburgban. -- Legélegsav, Acidum nitricum, közli dr. Dominig Pécseről. A közkórházak megismertetése (folytatás).

Kórházi typhus.

Az 1863-dik év hazánkra nézve szomorú emlékeztető maradand; az általános inség megtermé a rettegve várt, és csakugyan be is következett keserű gyümölcseit, mert bár a kormány atyáskodó gondoskodása, és számtalan lelkes honfiainknak nagylelkű áldozatkészsége folytán nyílt homlokkal el mondhatjuk, hogy embertársaink életéből alig vezett el az éhség miatt egy is, mind amellet ki merné állítani, hogy e segedelmezés kielégítő volt, hogy általa a test kellően tápláltatott vagy még inkább, hogy a lélek a gond, aggodalom a szorongattatás veszedelmeitől megőrizve maradt.

E kettős szenvedéstől vették eredetüket azon számtalan kórok melyek bár a múlt év végén még gyéreb- ben, de 1864 folyama alatt annál nagyobb kiterjedésben észleltettek. A kórodák a szenvedőkkel megteltek, a halandóság minden községben rendkívüli volt. -- elegendő bizonságnul főntebbi állításunk igazolására.

Ha a történelmet figyelemmel kísérjük, ha az eseményeket a következményekkel szoros összhangzásba hozni akarjuk, nem fog annyira váratlannak feltűnni előttünk ezen országos csapás; miután az előbbi időkből merített tapasztalás azon szomorú következésekről, melyeket háború, inséges idők szoktak előidézni, elég gyakran és komolyan megtanított. Az emberi test, az ellenséges elemek daczára sokáig fenttarthatja látszó ép-ségét, mely mindazáltal az ártalmas külvizonyok következtében belsőleg meggyengülve, megtörve, előbb-utóbb leroskad anélkül, hogy gyakran annak okát ott keresnénk, hol az valódiilag létezik. Egy alkalmatlan időjárás, egy rendetlen évszak elegendő arra, hogy oly kórok is kifejlődjenek, melyek igaz okát már rég el is felejtettük. Miután pedig az 1863-diki év általános in-

séges évnek nevezetethetik, és csak pirulva lehetne valakinek magáról bevallani, hogy sem fáradszhatatlan szorgalommal az inség enyhítése körül nem működött, sem saját nélkülözésével embertársain nem segített, eszerint az ártalom mindenkit kisebb nagyobb mérvben érintett.

Ily országos csapásnál mit tehetnek egyes erők de mit maga a vész által sujtott község is? felesleges volna bővebben fejtegetni; ép ez okból ezen vészteljes időszak elég alkalmat szolgáltatott minden emberbarát kebelében hálás elismerést ébreszteni azon üdvös intézkedés iránt, mely a közkórházakat hazánkban is létrehozta, mely egyedül nyújtott módot, hogy minden szenvedő ártalom alá vétessék, az éhhalál és ennek borzasztó következéseitől embertársaink nagy része megvédessék.

Mily nagy számmal járultak a szenvedők Gyöngyös városa közkórházába az inség ideje alatt, de annakutána is? az első félévi kórházi kimutatásból t. olvasóink általunkmár értesítették, mit tehát itt újra elősorolni szükségtelemnek találunk; e helyen egyedül azon körnemről, különösen annak alakjáról ezélnünk említést tenni mely az inség következtében a kórházba betódult népség miatt majd nem összes ápolói személyzettünket felemészte.

Kórodánkban az ápolói személyzet hét irgalmas szüzből áll; egy a főnökné, ki a ház rendtartását vezérli, egy a főzőné, ki tehát egyedül az étkek készítésével a konyhában foglalkozik; 5 pedig a beteg szobákban van felosztva. Test alkatukra nézve mindnyájan egészségesek, hat közülük vérmes, erőteljes, egy inkább ideges. Aki ezen szízek működését éber figyelemmel kíséri, könnyen meggyőződhetik afelett, hogy életüket egyedül a betegápolásnak szentelik, erejüket annyira nem kimélik, hogy többszöri figyelmeztetés daczára a vészt

Előfizethetni
vidéken
minden es. kir. posta-
hivatal utján.
Gyöngyösön
a szerkesztőnél.
Egerben
az érseki lyceumi
nyomdában.

5:35 2/12

kerülni, hivatásuk elleni cselekedetnek tartják. Ily valóságos meggyőződés, ily erős elhatározás mellett lehet képzelni, mily tevékenységgel jártak el a vész idején az erejüket meghaladó betegek száma mellett, midőn egyikükre 20-25 beteg is jutott.

Az isteni gondviselés megőrzé mindnyájokat az egész vészteljes idő alatt minden betegségtől, s ime! midőn a betegek száma május hónapban majdnem a rendes és szokott számra leolvadt, megbetegedett az egyik, ki a férfi kül osztályban ernyedetlenül működött, utána néhány nap múlva a főnőkné, ki őt gondosan ápolá. Septemberhónapban egyszerre lebetegedett ismét kettő, november hónapban a még eddig egészségesen maradt ketteje, egyedül a főzöné maradt ez ideig a betegségtől megkímélve.

A kór nem mind a hatnál typhus volt, mely magát ezen alakban tüntette ki. A kór iszonyú főfájással vette kezdetét, mely az egész főt elfogta, fülzúgással, mintha az utczán feküdnének és folytonos kocsi robaj által háboríttatnának; az arcz annyira kivörösödött, mintha lángba borult volna, a nyelv egész kiterjedésében meszes fehér volt, tökéletes étvágytalansággal; a has feszültnek, igen kitágultnak, és végzetlenül érzékenynek tapintatott. Ezekhez járultak: égető száraz forróság, nagy szomj, rövid sebes légzés, nyugtalanság, eszméletlenség, dühös félrebeszélés, sebes érverés, tartós szék-szorulás, a kiürüléseknek öntudat nélküli történte, álmatlanság; 3 esetben typhosus kiötlés az egész testen. Csekély orrvérzés majd mindnyájánál észleltetett.

Az előszámlált kórtünetek mind igen sebesen fejlődtek ki, és mind a hat esetben oly fokra emelkedtek hogy életük megtartásához alig mutatkozott valami csekély remény. Kettejénél hirtelen oly erőcsökkenés állott be, miszerint alig hittük, hogy ezek még az utolsó szentségben részesülhetnek. A betegség 6, 7-dik napján a székszorulás hasmenésre változott, mely több napig aggasztó erőcsökkenéssel folyt le. Tökéletes krízisek egyiknél sem fordultak elő, rövid és részletes izzadások gyakran észleltettek; a vizelet eleinte vörös, később zavaros, fehér genyszerű üledékkel. Decubitusok a szorgos gondviselés, tisztaság által egy esetet kivéve, mely szintén csak csekély kiterjedést nyert, kikerültek.

A legállandóbb jelenségek közé felemlitendők: szakadatlan száraz forróság, fehér száraz nyelv, mely a nyelés és a beszéd akadályozását okozá, nagy szomj, melyet ugyan soha sem nyilatkoztattak ki, de ha nekik víz nyujtatott azt édesden és bőven, néha mohón is nyelték el; folytonos hanyat fekvés, felfúvódott és érzékeny has.

Mindenekelőtt szüntek: a nagy főfájás, mely később

esupán zúgásra változott át, az eszméletlenség, mely a következő napokban percekre, s mindinkább hosszabb időre távozott, s ezek voltak a bekövetkező javulásnak, és a beteg élete fentartásához reménynek elő jelei.

Legkonokabbak voltak: a fejfájás, az étvágytalanság, az álmatlanság, a hasmenés.

A gondviselés orvosi eljárásunkat 5 esetben örvendetes és kívánt sikerrel jutalmazá, a 6-dik élete fájdalom! még most is kérdés alatt van, kinél a hagymázos kórtünetek az agy és hasban 14 napig tartó gondos orvoslás után majd nem végképen megszűntek, a betegség 16-dik napján minden igaz ok nélkül a tüdőket lepték meg oly iszonyú mérvben, hogy a beteg a legfájdalmasabb szűrésok, mell nehezség, és légzési akadályoktól gyötörtetik, a már elébb hanyatló félben tapasztalt láz megújult, az arcz újra kivörösödött, gyakori köhögés állott be, rozsdás színű köpésekkel, a nyelv ismét kieserepedett, a száj szélei megfeketedtek, a kábultság és eszméletlenség újra megjelentek.

Ezen kóralak ellen a **phosphor** levén jelentve, mely hasonló állapotban ritkán tagadá meg jótékony hatását, miért ez esetben is, bár csüggedten, de azért nem minden remény nélkül várjuk és ohajtjuk a betegség jóra való fordulatát. *)

Gyógyszerelésünk nem haszontalan okoskodásokra és teoriákra volt fektetve; hanem az előttiink fekvő kór természetének, és ezzel szoros kapcsolatban levő kórtüneteknek valóságára. A kór kezdetében az agynak gyuladt állapota tisztán tűnván ki a jelenetekből azt **aconitum**-mal, és midőn az örjögések szakadatlanok voltak, **belladonna**-val felváltva gyógyszereltük. 5—6 napig ezen eljárásunkban mitsem változtatván, miután erre az agynak bántalmazása megenyhült, az **arsenicum** adagolásához fordultunk, mely mind a hat esetben várakozásunknak meg is felelt. — A hátramaradott étvágytalanság ellen az **antimonium crudum**-mal, a gyengítő hasmenés ellen az **acidum phosphoricum**-mal mindenkor ezélt érünk. A levegő tisztaságára kellő gondot fordítottunk.

Az egész kór lefolyása az 5 esetben három hetet igényelt, mely után a betegek már rövid időt a szobában feljárva tölthettek, általában a reconvalescencia gyorsan haladt előre.

E kórt kórházi typhusnak neveztük, mert a ragály általi közlés mind a hat esetben nyíltan bizonyíthatott; de erre azonfelül indokul szolgál még, a 7-dik irgalmas-szűz, ki az élelem készítésével foglalkozik, ekként szoros érintkezésben a betegekkel nem jön, mind-

*) Örömmel jelentjük, hogy ezen betegünk élete most már veszélyen túl van. Szerk.

eziideig való megkíméltetése e kórtól, — bár még ennek bekövetkezését sem merjük tagadni.*) A typhus, mely általunk leíratott 5 esetben cerebro-abdominalis volt, még pedig oly szoros megkülönböztetéssel, hogy a kór kezdetén a typhus kiválólag az agyban. 5—6-ik napra pedig kiválólag a hasban lézkelte be magát. A 6-dik irgalmas szűznél mint megemlítünk, a hagymázos kórtünetek a tüdőt sem kímélik meg.

Bönnighausen Aphorismaiból.

Vitkozások a közönséget mulattatják, — de az igazságot nem tüntetik ki; miután a jogosság egész más valami mint az igazság. — A szokásos vitkozások hasonlítanak nagyon az egykori párbaj mint istenítéletekhez; a különbség közöttök egyedül az: hogy itt karddál, ott pedig sophysnák és tévutra vezetésekkel harcolnak az igazság birtokolása miatt; mindkét esetben azonban a pálmát azt illeti, ki ellenfelét vagy megöli, vagy agyon kiabálja. (Hufeland kisebb orv. iratai II. 359 l.)

Az orvosi tudomány története az utókor számára feljegyzendi azon majdnem hihetetlen, de mindazáltal tényyszerű Curiosumot, hogy még 1851-dik évben is a St. Andrew és az Edinburgi egyetemek orvosi facultásai, továbbá a Royal College of Physicians, azon határozatot hozák, hogy ezentúl egy orvosjelöltet sem fognak promoteálni, míg ünnepélyes fogadást nem teend. egész életén át, soha hasonszenzivilag nem gyógyítani. E határozat hozatalának idejében már két gazdag n felszerelt hasonszenzivi kórház létezett Londonban, az egyik élén, sok magasállású és tekintélyes résztvevők a mi (porosz) követünk Dr. Bunsen lovag állott.

A legjótékonyabb találmányoknak gyakran évszázadokra van szükségök, hogy elismerve, és tökéletesítve lehessenek. (Humboldt Kosmos II 199 l.)

Sok esetben, mondja Kieser. „Orvosi tudomány rendszere“ czímű művében „való azon régi közmondás, hogy a gyógyszer ártalmasab a kórnál és az orvos rosszabb a betegségnél“.

Több gyógyásza a jelenkorok Pyrrho sectájához tartozik, mely mindent még saját létezését is merően tagadja.

*) Aggodalmunk nem volt alaptalan; miután ezen szűz is ki társa körül éjjelenként virrasztott, dec. 16-án a typhus által meglepetett, mely tehát most már a kórházi ápolói személyzet egyikét sem kímélik meg.

Alig hihető — említi Krüger - Hansen egyik könyvében, — ha az ember olvassa: hogy **Marcus**, gyermekeknel a Calomellel 400 szemérig ment fel az adagolásban, és e mellé még néhány lat higanykenőcsöt is bedörzsöltetett.

Osterlen a prágai évnegyedes folyó irat 1860 II. kötetében következendőképen nyilatkozik: „Az orvosi tudomány az ő túl tudományosságával majdnem megszünt hinni, hogy betegekből egészségeseket csinálhasson“

Erre megjegyzi **Grauvogel**: „mi alig mertük volna az Allopathiának, vagy a physiologiai gyógyrendszernek tarthatatlanságát, és therapiái tehetetlenségét ily kiváló éles színekkel ecsetelni, mint ezt itt maga azon iskola teszi.“

Ha mindeneiket kellőleg megfontolunk, az allopathia és homœopathia között csak egy, — habár igen fontos különbség létezik; mind kettőnek ugyanis külön materia medicája van. Miként az allopathia e mai napon ezen fontos tudományt mindinkább összezavarni igyekezik, mindenütt, hol a gyógyhatányok positiv hatását tárgyalná, kérdőjelt kérdőjelre, — kételyt kételyre halmoz; ugy a homœopathia a materia medicát, mint a legfontosabbat és legnélkülözhetlenebbet a gyógyászatban a legelsőnek tartja. — Az orvostudomány mindenegyéb ága mindkét pártnak tulajdona, az azoknál előforduló különbségek esekélyek és könnyen eltávolíthatók. Ha tehát az egyetemekenél felállítandó hasonszenzivi tanszék-ről szó vagyunk, — ennek ohajtása csak a hasonszenzivi gyógyszerertanra kell hogy szorítkozzék, mely tudomány mind a kezdő allopatha mind a homœopathára nézve megmérhetetlen haszon leend, és talán békét és kien-gesztelődést is biztosabban szerezne a két, — a tudomány ártalmára elkülönzött és tovább küzdő orvosi rendszerek között.

A ki engemet ma látott más gyógyszerert rendelni mint tegnap, — holnap ismét mást mint ma, az előtt fel fog tűnni gyógyeljárásbani ingadozásom; — ha ugyanaz látni fogja, hogy két, három szert írok fel egy vényre, az bátran kimondhatja, hogy zavarba vagyok, — nem tudom mit akarok, — megbotlottam, — mert ha tudtam volna melyik a valódi szer, nem adtam volna hozzá a másodikat — annálkevésbbé a harmadikat. (Hahnemann kisebb iratai I. 15 l.)

A Hygea X-dik kötetében Dr. **Weber** a következő tételeket állítja fel: A gyógyászat nem positiv, ha-

nem szabad tudomány, nem apodiktikus, hanem valószínűségen nyugvó. — nem tiszta, de tapasztalásokon alapuló, — nem csak tudomány, de művészet is — nem befejezett mű, hanem folytonos küzdelemben levő.
(Folytatás követc.)

Dr. Dudits Miklós.

Észleletek.

A gyöngyösi közkórházban 1863-4-dik év első felében orvosolt betegekről.

(folytatás.)

A **Mercurius praecipitatus ruber** ott, hol a fekélyek igen gyuladtak, területök tetemesen emelkedett, a sejtözetrel erős és igen mélyen terjedő öszsenyövés látszik, vagy igen számosak. E szer azon esetekben is jó sikerrel alkalmaztatik, midőn a bujakóros fekély már egyéb mercurialis praeparatumokkal helytelenül orvosoltatott. Ajánlható ott is, midőn a lágyék mirigyek igen dagadtak, és evesedésre hajlamot mutatnak. — **A száj és torok takony hártáinak bujakóros szenvedéseiben** szinte felül mulja a többi higany készítmények hatását. Leginkább alkalmazható midőn a fekélyek a mandulákon, a nyelv és a száj szélein fekszenek, égető fájdalmat okoznak, sok genyt választanak el. Használtatik jó sikerrel akkor is, midőn a **nyelv álományát lepi meg a bujaker**, és a nyelven rákkórhoz hasonló állapotot idéz elő, nem különben midőn az **orr** lágy részait támadja meg.

A **mercurius corrosivus** azon esetben bír elsőbbséggel, midőn a **bujakeróros fekély roncsoló** (phagadenicus) **indulatú**, az elválasztott geny biüdös bömértéki, a fekélyek mélyek, szalonnásak, midőn a fekély fenesedésre nagy hajlamot mutat. Továbbá: **a húgycső fekélyeknél** is, midőn nagy égés, és bűzös geny elválasztás tapasztaltatik, **azon doboknál, melyek a mellék részekre nagyon elterjednek**, és mély evesedést okoznak; **a másodlagos torok és orr fekélyeknél**, midőn a vörösség kékesszinü; **a bujakeróros sömöröknél**, melyek hirtelen elterjednek, és minden **bujakeróros csont-hártá gyuladásoknál**, hol a vörösség kékes színbe megy által.

Cinnabaris használtatik czélszerűen azon **bujakeróros fekélyeknél**, melyek szélei porcz keménységűek, a fekélyek érzéketlenek. Nem különben a **bujakeróros doboknál**, midőn az kemény, csakély vörösséggel, és kevés vagy semmi fájdalommal folyik le. Végre a **bujakeróros gög fekélyekben** midőn ezek sem érzékenyek, különösen gümökóros hajlammal bíró egyéneknél.

Calomel a **takáros heregyuladásban** (orchitis gonorrhoeica) midőn a daganat mindinkább nevededik, a **tök és mellékhere** (epididymis) is meggyuladva vannak, a **kiülbőr sötétvörös**, a **fájdalom kiállhatatlan égető**, az érverés sebes, teljes, kemény, különösen ha a **gyuladás az ondokilövellő vezetéken** (ductus spermaticus) keresztül a has üregbe terjed.

3. **Bujakeróros fekély fűgölykórral**. Hat esetben orvosoltatott. A gyógyszerelés azon elvek szerint történt, mint az imént előterjesztetett.

4. **B. Fekély fityma-szor-ral** (Cancer c. Phymosi). A fekélyek orvoslása az előadottak szerint eszközöltetett. Külsőleg lágy meleg víz befecskendezéseket az előbőr és makk között naponkint kétszer tétettünk, ugyanazon részek közé száraz tépést nyomogatván be.

A Phymosis igen gyakran fenesedésbe megy által, különösen oly egyéneknél, kiknél az előbőr születésök óta le nem tolódik, de előfordul cachectikus egyéneknél is, többnyire pedig az elhanyagolás, vagy helytelen orvoslás következtése. Mihelyt az előbőr igen feszült, és rajta az ismeretes gyanús, kékes szederjes foltok észrevétnek, azt azonnal oly fokú meleg vízzel borongatjuk, melyet a test kiállhat, ugyanazt tesszük akkor is, ha a beteg azon időben kerül orvoslásunk alá, midőn a fenesedés már pusztított. 24 — legfeljebb 48 óra mulva e kezelésre a fenesedés határt ejt, midőn pedig már az végkép megszűnt, a sebet egyszerű tisztogatással gyógyítjuk. A fenesedés időszakában a kórtünetek minéműségéhez képest **Chinát** vagy **arsenicumot** adunk belsőleg.

5. **B. fekély-makkörv-vel**. A fekélyek a merc. sol. adagolására megtisztultak, és behegedtek, a makkörv pedig vigyázattal helyére feltolatott.

6. **B. fekély dobbal**. Itt is a merc. sol. adagoltuk, melynek használata mellett a fekélyek meggyógyultak. A dob evedésnek indulván, **hepar sulfuris** segítségével által az érlelés siettetett, a midőn felmet. zetvén, a seb tisztulása és behegedése **silicea** által eszközöltetett. A dob gyógyítása nem minden esetben oly könnyű és egyszerű. — A felfakadt, vagy mesterségesen felmet. zett dob a hegedésre gyakran a legcsekélyebb hajlamot sem mutat, a sebszélei dagadtak, gyuladtak és fájdalmasak maradnak, a sebből rosz indulatú geny választatik el, ily esetben a seb tisztán tartásán kívül az **Acidum nitricum** adagolandó. Sipolyos fekélyeknél pedig a sebnak kellő tágitását semmiféle tekintetekből sem kell elmulasztani.

7. **Makkörv**. Egy 64 éves szőlőműves jött e kórral kezelésünk alá, ki fiatal korában megszokott testi kívánságainak ellentállni nem bírván, erectiokat a leg-

durvább módon igyekezett gerjeszteni, ily erőltetett közülés következtében származott a tag összeszorulása a makk mögé húzódtott előbőr által. Hideg borongatások és gyakori kísérletek az előbőr helyre tologatására, e kórt 6-od napra megszüntették.

8. **Dob fenésedett.** Azon dobokat, melyek fenésedésbe mennek által, azonnal mihelyt gyanús szintiekké válnak, meleg vizesruhával borongattatjuk, midőn pedig a seb megtisztul, azt továbbá mint közönséges sebet orvosoljuk. Belsőleg a fenésedés időszakában Chinát, vagy arsenicumot adagolunk. Azon eset, mely kórodánkban ez év első felében előfordult, igen nevezetes volt. A pusztítás, melyet a fenésedés okozott, annyira nagy volt, hogy nem csak a felületes lágycmirigyek, hanem a mélyebben fekvők is, mintegy kikészítve tüntek szemünk elibe. A sebhely egy tenyérynél nagyobb kiterjedésű volt. E kóros állapotot oly erős láz kísérte, hogy a beteg folytonosan eszmélet nélkül volt, s minduntalan elfutni akarván, ágyához lekötetett. A nyelv száraz, szomj olthatlan, érverés sebes isszonyu elgyengüléssel. A meleg vízzel véghezvitt éjjel-nappali borongatások megtették itt is a várt eredményt, a fenésedés 4-ed napra határt ejtett, azonban a külbőr vesztesége oly nagy lévén a behegedés csak 80-adik napra történt meg. Belsőleg Chinát adagoltunk szembetűnő sikerrel.

9. **Fügöly kór.** Az általunk ez év első felében orvosolt betegeknek majd mindenkor bujakóros takár után fejlődött ki, és gyógyítására a thuján kívül egyéb szerezre szükségünk nem volt. Adtuk a thuját belsőleg a 6-ik higitásban, külsőleg pedig a kinővéseket annak tincturájával kenettük be.

Midőn a kinővések hegyesek, azokat ollóval levagdossuk, ilyenmő fügölykóroknál a **Nitri acidum** belső és külső adagolását hasznosabbnak tapasztaltuk, belsőleg a 30-dik higitásban, külsőleg a 2-dikban rendeljük.

Bujakóros fekélyek után kinőtt Condylomáknál a **Cinnabarist** adjuk belső és külsőleg azon mód szerint mint az **Ac. Nitricumot**.

10. **Bujakór másodlagos.** Csontfájdalmak és részszinű foltokkal az arezon. A nő, ki e kór nemmel felvétett már gyakran szenvedett bujakórban. Az **aurum muriaticum** 12-dik higitásra oly hirtelen elmúltak a kórtünetek, miszerint e beteg a 18-dik napon már egészséggel hagyhatta el az intézetet.

11. **Herelob.** A merc. solubilis adagolása után mindketten 10-dik napon egészséggel mehettek haza.

12. **Nemzöröszek kérgesedése.** Hideg víz borongatások e szenvedést rövid idő alatt tökéletesen megszüntették.

(Folytatás követk.)

Megmérgezési eset kőrösbogárral. (Cantharides)

közli dr. Schumacher cs. kir. tan. és törvénytudományi orvos Salzburgban. *)

Benczolási jegyzőkönyv.

telvéve sept. 18. 186 délelőtti 9 órakor.

Tárgy

N. András hullájának törvényes bonczolása, kiről azon gyanu állitatik, hogy természet ellenies halállal mult ki.

A) Külvizsgálat.

1) A test közepszerű magos, rendszeres alkatu, jól táplált, számtalan vérvörösségű halál, és zöld rothadási foltokkal beboritva, a merevedés nevezetes, a rothadási szag erős.

2) Haja könnyen kitéphető, a fejtető kopasz, szájából roszszagu sötétvörös nedv folyik ki, az állkapocs szorosán összekucsolva, a mellkas elejének alsó részén, és az erősen felfúvódott hason egy óriási nagyságu mustártapasz maradványai, az ujjak körmei kékesek, egyéb sérülések ismételt vizsgálódás után sem valának észrevehetőek.

B) Hullabonczolat.

3) A koponyacsontok, az agy hártái, az összes agy állomány vérrel teljeseek, az agy gyomraiban kevés vörös savó, az agy alapján körülbelől 6 drachma sötét folyékony vér, ugyanott a véredények megtelve lenni találtattak.

4) A paizs mirigyek golyvásan kitágulva, a gége megesontosodva, ugy ennek, mint a légső, a gége fedő, és torok takhártyái egyenlően szennyes sötétvörös színiek.

5) A mellüregben kevés vörös savó, mind a két tüdő fel és hát felé oda növe, petyhedt, vérrel teljes, a vér sötét, folyékony.

6) A szivburokban fél uncia vörös savó, a sziv petyhedt, a szivüregben keves sötét folyékony vér.

7) A máj véres, a rothadás által sötét szinezetű, az epehólyag sötét folyékony epével megtelve, a lép a rothadástól szotyos.

8. A gyomor a levegőtől mérsékeltlen kitágult, a visszerek szétágazása szerint szennyes sötét vörös színű. néhány uncia sárgavörös, nyúlós nyálkás roszszagu nedvességét foglalván magában, melyben egy nagyobb, és több apró darabok egy érczfényű zöld állományból uszáltak, melyek világosan durván szétmetélt kőrösbogaraknak félismertettek. A takhártya egész kiterjedésé-

*) A wicner medic. Wochenschrift után közölve.

(S z e r k.)

ben, nagyobb területekben méginkább vörös volt, dagadt, puha, és könnyen széttéphető. A kőrösbogár nagyobb darabja egy papirosban I, a gyomortartalom egy üvegben II, a gyomor egy üvegben III számmal megjelölve, eltétek.

9. A vékony és vastagbelek egész kiterjedésében a takhártyán igen számos, nagyobb-kisebb és legkisebb kőrösbogár részecskék fedeztetek fel, a takhártya helyeken vörösebb, dagadtabb, és könnyen széttéphető a vékony belek nyúlós sárga nyálat, a vastag belek folyékony emésztetet foglalnak magukban.

A bél-tartalom a II. számú, a belek a III számú üvegben zárattak el.

10) A vesék véresek, lágyak, a húgyvezetők halvány vörösek, a húgyhólyag kicsiny, fenékén keményes, ennek takhártyája a nyak körül egy ezüsthuzas nagyságu területen igen vörös, különben téglaszürke szímmel pettyezett, nyúlós nyállal beborítva, félig szennyes zöld színű húgygyal megtelve, a duimirigy rendszeres, a húgyesó egész terjedelmében sötét vörös, a duzztestek véresek.

11) A húgy a húgyhólyaggal, egy rész máj, lép és vese a IV, V, VI, VII számú üvegben elzárattak, lepecsételtettek, és a törvénykezésnek átszolgáltattak.

A gyomor és bélből elválasztott kőrösbogár részek 1 szemert nyomtak, a számosabb és parányi részek mérték által meg sem határozathattak.

Kőrösbogár festvény vízzel felhigitva ép oly szennyes zöld szivárványos színt tüntetett elő, mint a hulla húgyhólyagából kivett húgy mutatott. A gyomor és belek tartalmának vegytani vizsgálata minden érzésméreg távollétét bizonyítja be. A gyomor és belek, nem különben a többi életművek vegytani vizsgálata feleslegesnek találtatván, nem is teljesítettet.

Az elhúnyt lakhelyének motozásánál egy kávészindzsában 3 szemer összeapított kőrösbogár találtatott. Egyéb gyógyszerek különféle orvosok által voltak rendelkezve.

N. András több évek óta nejétől elválva élt, e jelen évben ismét vele egyesült, de az egyetértés nem volt állandó, mivel az utóbbi időben ez ismételve kijelentette hogy férjét újra elfogja hagyni. Több tanu vallomása szerint N. András a nemi ösztönnek szenvedélyesen hódolt. Egy nő, ki azon idő alatt, míg nejétől elkülönözve élt, nála szolgálatban volt, bevallja, hogy egy porcellán szindzsában ép oly testet látott, milyen a házmotozásánál feltaláltatott, melyre nézve ura neki meghagyá, hogy azt ki ne mossa, mivel erre neki szüksége van. Egy másik nő ugyanazon idő alatt, míg N. András a nejével nem élt, a kőrösbogárhoz hasonló testet ismert fel nála.

N. András több orvos gyógyítá, vese, húgyhólyag

fájdalom, húgyrekedés ellen, de csak rövid ideig, mert ő ezen szenvedései ellen mindamyszor tejfelt evett. Az őt utóljára orvosló sebész sept. 14-kén délután az alhas metsző fájdalmaiból a fájdalmas vizelésből, erős csuklás, hányás és hasmenésből, kicsiny összehúzódott érverésből a végtagok hidegségéből a kórt bél és húgyhólyag gyuladásnak határozván, ez ellen egy olaj keveréket 3 szemer beléndek vonattal, $\frac{1}{2}$ szemer eczetsavas szunyallal rendelt. Estig a hányás és hasmenés megszűntek, egy mustár tapasz az alhasra, és beléndekolaj bedörzsölésre rendeltettek. Sept. 15. javult az állapot, egyedül az erős csuklás maradt fel. Ujra rendeltettek: jéglabdacok nyelésre, labdacok asa foct. ipecacuanha, opium 2. szemer. és 2 csepp Ol. menthaeból készítve Sept. 16-kán reggeli $7\frac{1}{2}$ órakor hirtelenül bekövetkezett a halál. A halottkém-sebész a halál nemét szélütésnek vallotta, miután az oly hirtelen állott be.

Hítvесе állítja, hogy férjének az egész betegsége alatt oly élénk nemi ösztöne volt, miszerint azt 5 nappal halála előtt ismételve teljesíté, sőt ezen szenvedélyét még egyéb módon is kielégíté. mi neki már több idő óta terhére volt. A kőrösbogár hatását nem ismeri sőt azt férjénél nem is látta, egyedül azt tudja, hogy férje burnótja közé különféle füveket kevert.

(Vége követk.)

Acidum Nitricum Legélegsav.

Espanet után

közli Dr. D o m i n i g g Pécsről.

Történet.

A mult század végén kezdődött először a legélegsav májbajok ellen használatba vétetni, idejében észrevétetett annak hatalmas működése a tengéltre és vérre, hasonló befolyással bir a nyál mirigyekre, mint a higany, mivégett azon eszme merült fel, azt bizonyos bujakóros bajokban használatba venni. A kísérletekből átmenetel történt a gyakorlatra, mely egész a visszaélésig üzetett. Svediaux e század elején minden kísérletet ismételt. Ezen idő óta a legélegsav különösen és legtöbbször alkalmaztatott némely idült bujakóros bajok ellen; bizonyos máj dugulások ellen, többféle bőr betegségeknél, fehértolyásnál és vérkiömlényeknél (hormorhagie), súlyos (scorbut) bántalmaknál, görvély ellen, roszindulatu lázaknál (maligne), hasmenéseknél és roszindulatu takárokna, ez amnyira ment, hogy Pearson a legélegsavban a chinának méltó utódját fellelni jövendő. Hahnemann, utána pedig Hoffman, Alyon, Sandford, és Pereira számtalan tett élettani kísérletek és tapasztalatok által ennek a gyógyszernek meghatározott

hatáskörét annyira megismertették, hogy annak kitágítása feleslegessé vált.

Értékezte az égvénydékekről (alcaloid) vissza jövőnek azoknak megkülönböztető hatásaikra, melyek őt kórjelegezik az ásványos savaktól. Itten csak általában mondjuk meg, miben áll a kóros vérvegyület (diathes), erőzeti változás, vérvegyületség (alteratio dynamica et hæmatisis). Az égvénydékeknek hatása következő kórjeleket mutat u. m. csekély erőltetés után az életerőnek (vitalité) folytonos erőfogyatkozása, egy erőtlen visszahatással, elnyomott izzadsággal és takfolyással, túlzó kiürítésekkel, ideges (nerveux) és zsábás (neuralgic) tünetmennyekkel, bőrkiürítésekkel, túlságos bő és rosszul készült nedvekkel. Az ásványos savak által előidézett kóros vérvegyület (diathes) különösen ezekből áll: izgatásból (erethismus) feszülésből, ideges lázból, zsebrékből (afthe), fekélyekből, evesedéses (sanicux) kifolyásokkal, és nagyon elhasznált, vagy álatosított nedvekből.

Ezen megkülönböztetés alkalmat nyújt kimondani, hogy minden senyvek (chahexi) és kóros vérvegyületek (diathes) mind egybe összpontosulnak, és ez vérszegénység állapot (anemic); — hanem ezen vérszegénységhez közel állnak oly körülmények, szervi (organicus) feltételek, és kórjelek, melyeknél fogva vérszegénységnek gyakran egészen más gyógyszerek alkalmazandók, mint a vas. Ennek a gyógyszernek mélyebb vizsgálatából kitűnik, hogy nem minden vérszegénységnek se nem minden sápadtságnak (chorosis) felel meg.

Élettani hatása.

Már a kölsölegi élettani kísérletekből Sax beismerte a legélegsavnak befolyását a tengéleti életre (vie vegetativ). Az bizonyos, hogy hatása a szívre csak másodlagos: láza rendetlen, melyben a fázékonyosság, savanyus vagy bűdös izzadságok uralkodnak, s az is mindig csak másodlagos vagy kórjeleges (symptomatologique) kóros vérvegyületnek, vagy szüleménye a vérváltozás elmásításának. Vannak hasonlólag lobos kórjelek is, melyek mindig a kóros vérvegyülethez köttetnek, bár milyen is legyen kimenetelök; a szemekre, a fülekre, a torokra, a külbőrre, ezek mindig csak félhevenyések, és igen gyakran idűltek (chronique).

Ezen kóros vérvegyületes állapot magát kórjelegezi: külbőr szárazsággal, és bőséges belső elválasztásokkal (secretions internes) legyen az húgy vagy nyál, vagy bél elnyálkásodás, vagy hívelyi takár. Azonkívül még hozzá járul a nyirkok sűrűdése, esonthártyaszű zsebrékkal, takhártyákban fekélyesedésekkel, és bizonyos bőrkiürítésekkel, halvány sárga arcz, beesett szemekkel, takhártyák halványsága: általában a vér szintelenítés, a legvégső izmok gyöngesége remegéssel, ta-

gok lankadtsága, és némelykor nehézköros (epileptique) göresök, elsoványkodás könnyűd meghűthedési hajlam, az emésztést bádgyadság kisíri, alkalmatlan melegséggel, izadság, szívdobogás, aggodalmasság, álomosság, undor, savanyus felbűfenés, szája tele vízzel, gyomorgöres, gyomorban hol égetés hol hidegség érzete, hasmorgással, mely a hideg iránt igen érzékeny, hasmenések, székletételek, melyekben gyakran vagy emésztetlen részek találtnak, vagy a kiürítés poshadt (putrides).

Az álom nyughatatlan, a szívidegek tulizgatottságuk és kóborló fájások miatt gyakran félbeszakított, a lenyomó álomosság egész nap tart; lelke nyugtalan, nagy hajlam a kedélykórsághoz (hypochondrie), azonkívül ingerlékenység, és némelykor tökéletes őrjöngési roham, máskor meg kedély levertség (apathic), gyakran oly hajlandóságot mutatnak, mely a honvágyós (nostalgie) egyénekéhez hasonló.

Az ideg rendszer ugyan azon okok által vagy on bántalmazva mint a vérkeringési rendszer, az az: másodlagosan, és közvetlen a nedveknek maguknak a szilárd (solid) testeknek elváltozásánál (alteration) fogva. A fájaldmak szívzaggatók, kegyetlenek, égetők és nem szövetekben (textura) vagy takhártyákban, hanem a tagok mélységeikben is, mint esontfájások előfordulnak. — A fejfájás székhelye kizárólag a fejtető, vissza jön rohamokban hányással és fejszédüléssel.

Az ideges tünetmennyek közé soroltathatnak még ezek: a fájások érintkezés vagy tapintás által súlyosbitatnak, vagy előidéztenek, szintén azon hatása vagy on a hideg levegőnek, vagy a változókony időnek; azon kívül rosszabbúlnak az ágyban, este vagy reggel; és a balrészre a testnek többször bántalmaztatik. A lázas kórjelek és azok, melyek a tenyészeti műveletekkel összeköttetésben állnak, éjelenkint rosszabbúlnak, szintugy mozgás által, a világosság behatása által, vagy ebédközben, vagy ebéd után.

Az összes tünetmennyek a légzési, emésztési, és nyirki rendszerben a szívnek, takhártyáknak és külbőrnek egy visszeres állapotát fejezik ki, mely a legélegsavnak hatását jellemezi kezdetétől, kifejlődése alatt, egész a befejezésig, ez annál is érdekesebb, minthogy két elemet foglal magában a tengéletből: a kiürítést (eliminatio) és áthasonitást (assimilatio), a szétbontást (destructio) és terményesítést (productio); végtére még bizonyos organicus és vitalis ismételten feltételek a legélegsavnak (dynamicus) hatásával, létesitik a fekélyeket, szöveteknek kirágását, akadályozva képzékenységeit, máskor pedig felizgattja és fokoztatja kifejlődésében a tenyésztetett kinövésében, legtöbbször felszínes fekélyeket mintegy hasztalan felesleges képzékenység által.

A legélegsavnak hasonlszerű hatása vagy on a ten-geri sóval (sellemarini) a bőrre és vérkeringésre a seny-ves (chachexi) állapottal együtt: szintugy egyenlő vi-szonyban áll a calcarea carbonicával; ami befolyását a képzékenységre illeti, a subcarbonas potasséval. figye-lembe kell venni az ő hatását a felszines kigőzölgésekre és takhártyákra. Észrevételünk, hogy mikor kirágások-ról vagy on kérdés. akkor a legnagyobb hasonlatosságot találjuk a legélegsavany és higany közt. Ezen hasonsze-rűség felosztozott ugyan azon feltételek által. melyek-kel a többi ásványos savak birnak; mert valamennyi épen oda igyekszik. azon kórosvérvegyület felé, és ha-sonló befolyásuk a haematosisra, magára a vér rostala-nítására (defilumation) és vér szintelenítésére (decolora-tion) a nélkül. hogy saját savós részeit szaporítaná. el-lenkezőleg azzal mit több sóknál észreveszünk és kívá-lólag az égvénydeknél (alcal) tapasztalunk.

Az ásványos savak szintugy mint a sósav, kénsav, vilélegsav, legélegsav, és sósavas vas (fer. hydrochlor.) ugyan azon nyomatókos hatással birnak, a véletlen vér-folyásoknál (accidents), súlyos lázakuál és ideg lázak-nál. Legjobb hatását képes előidézni a minden zsongtól (tonicité) megfosztott takhártyák felszineiken, és oly ál-lapotot enged bekövetkezni, melyben a vér nagyon folyé-kony, de savóssá nem válik.

Hanem a legélegsav lényegesen eltávozik a többi ásványos savaktól a kifejlődésében. és képzékenységé-nek (plasticité) kiterjedésében, kinövések természetseivel, gombos függölyeivel (ficoid), tenyésztéseivel, a feké-lyekben husos taréjos kinövéseivel. a fekélyek széleik-nek folytonos felolvasztásával még a takhártyákban is.

A legélegsavat oly szernek kell tekintenünk, mely-nek hatása erőfogyasztás (asthenique.) és elnyomatás a főjellemező kórjele. Az elsődleg történt izgatás nem fordul mindig elő, vagy a hol beáll, nem sokára elenyé-szik a bekövetkezendő erőhiány miatt (asthenie).

A közkórházak megismertetése.

(Folytatás.)

A tápdijak felszámitásáról.

Az 1856-dik évi decz. 27-kén 33306-ik sz. alatt innét kia-dott magas ministerialis rendeletnek 1856-dik évi dec. 4-kén 26641-dik sz. alatt kelt kibocsátványában azon feltételek között, melyeket egy nyilvános kórháznak teljesíteni kell, azon kikötés is megemlítettett, hogy abban meghatározott, és a hatóság által helybenhagyott tápdijak (Verpflegstaxe) létezzenek.

A megemlített felsőbbi rendelet folytán a magas es. kir. belügy ministerium által f. évi apr. 10-kén 10946-dik sz. alatt az egyenlő eljárás eszközlése tekintetéből, a tápdijak felszámitá-

sánál és meghatározásánál e következendő alapelvek, mint ve-zérfoalak köztudomásra juttattak, melyekhez, — feltartván a különböző helybeli, vagy alapítványi körülményekből származó kórházi viszonyokat, — magukat alkalmazni kellett.

1-ször. A kinyomozandó tápdij oly tulajdonoságu legyen, hogy az:

a) a beteg szükségét fedezze, és ne többet mint a mennyi ehez megkívántatik, követeljen.

b) minden egyenlően ápoltakra nézve, egyenlő is legyen.

A tápdijnak minden intézetben, egy osztályzat alatt levő betegek-re nézve, egyformának kell lenni, akár ezek a község-hez, hol a kórház létezik, akár szomszéd vagy távollevő korona-országához, vagy a külföldhöz tartozzanak. Kivételeknek ettől egyedül azon esetben van helye, ha már tetteg egyik vagy má-sik osztálybeliek-re nézve előbbi szerződések léteznek, melyek által a megalapítandó tápdij azon osztálybeliek-re változást nem szenvedhet.

2-ször Mind a kórházi intézetnek, mind pedig azoknak, kik ezen intézeteknek a felszámitott tápdijakért kárpótlást megtéri-teni tartoznak, érdekekben áll, a tápdijakat a fennálló helybeli körülményekhez, és kiadásokhoz, melyeket a betegek-re fordí-tott anyagok és fáradságok okoznak, időszakonkint kinyomozni, és megállapítani.

E tekintetben azonban szem előtt tartandó, miként a tápdijaknál egy bizonyos állandóság igen kívánatos, ez okból a számadás készítésénél előfordulható esekélyebb hiányok okot ne szolgáltatassanak a tápdijak megváltoztatására.

A jól elrendezett kórházak kezelésénél, a tápdijaknak ki nyomozása, vagy a már meghatározott díjaknak, az elkerülhe tetlen szükségekhez kívánt megváltoztatása, nem fog nehézséggel okozni.

3-ször A kórházak által kinyomozott tápdijak csak a es. kir. helytartósági osztály megerősítése által nyernek érvényes-séget. A es. kir. helytartósági osztály pedig, minden az ő enge-delme által nyilvánosságra emelt kórházak megállapított tápdí-jairól a magas ministeriumnak egy kimutatást terjeszt elibe, és időszakonkint, midőn a már meghatározott tápdijakban ismét változás történik, a magas ministeriumnak azt azonnal bejelenti.

4-ször A tápdijak felszámitásánál ezen körülmények ve-en-dők tekintetbe:

a) a kiadások, melyek kizárólag egyes betegek miatt tör-ténnek.

b) Azon kiadások, melyek bár szintén kizárólag a betegek miatt, de nem különösen egyes betegek-re történnek.

c) Azon kiadások, melyek az intézet feltartására megki-vántatnak.

Az a) és b) alatti kiadásokhoz tartoznak azok, melyek élelmezésre, gyógyszerek-re, fehérneműek-re, ruházatra, nyoszolyák-ra, világítás-ra, fűtés-re, a fehérneműek és helyiségek tiszto-gatására, szobák butorozására, apróbb kórházi szükségletek-re, az ápoló személyzet tartására, és minden oly szükségletek-re, me-lyek közvetlenül a betegek ápolása és szolgálatára céloznak.

(Vége követc.)